

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

**Oddziałowe Biuro Udostępniania
i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie**

Pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa

BUWa-V-55122-244/14

JAWNE

Wybrane dokumenty dotyczące żydowskich grobów wojennych w m. Ostrowiec Świętokrzyski
z akt śledztwa o sygn.

S 19/09/Zn t. 1

KOPIA

1
INSTYTUT PRAWIEDLIWOSTI NARODOWEJ
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
25-127 Kielce, ul. Al. Na Stadion 1

(Nazwa prokuratury)

D **S 19/09/Xm**

AKTA

Główne

PROKURATORA

W SPRAWIE **zabójstw od kwietnia 1943r do 01.08.1944r**
w obozie pracy w OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM

PRZECIWKO

tj. czyn **art. 1 pkt 1 dekretu z 31.03.1944r**

Data ^{podjęcia} ~~wzięcia~~ **17 czerwca 2009r / wszczęcie 04.05.1968**

Data ukończenia **17.11.2010r.**

tom nr **7**

S 19/09/Xm

Ilość kart **201**
(wskazać ilość kart)

Ostrowiec Świętokrzyski

Obóz mieścił się w barakach na tzw. łąkach częstoci-
kich. Został założony 1 kwietnia 1943 r., a zlikwidowany 1
sierpnia 1944 r. W obozie przebywali Żydzi z Polski, Austrii
i Związku Radzieckiego. Przeciętny stan zaludnienia około
2000 osób, a w ciągu istnienia przeszło przez obóz około
3000 osób. Więźniowie pracowali w Zakładach Ostrowieckich
oraz w cementowni i cegielni Jaegera. 20 października 1942 r.
rozstrzelano 3 Żydów, 7 października 1943 r. wysłano na zagła-
dę do Firleja k. Radomia około 40 osób, 20 marca 1944 r. roz-
strzelano 2 Żydów; w maju 1944 r. zamordowano 2 Żydów; w lip-
cu 1944 r. rozstrzelano 3 Żydów, ponadto 4 Żydów wrzucono do
pieca martenowskiego. Przy likwidacji obozu część więźniów
rozstrzelano, a resztę wywieziono do obozu koncentracyjnego
Oświęcim.

Ustalone nazwiska Niemców: kierownik straży fabrycznej:
Zwierzyna, inni: Rhode, Goldicz.

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

Ostrowiec, dnia 14.09.1968 r.

REKOMENDA NIEJAKA
OJ. OBYWATELSKIEJ
Ostrowiec

A. dz. 0908/19

T A J N E

Egz.Nr. 1.

OKRĘGOWA KOMISJA
Badania Zbrodni Hitlerowskich
w KIELCACH

17.09.68

IPN
OBUiAD
Warszawa

OKRĘGOWA KOMISJA BADANIA ZBRODNI HITLEROW.

W K I E L C A C H

=====

W odpowiedzi na pismo z dnia 28.08.1968 r. dot. obozów pracy dla Żydów mieszczącego się na terenie Ostrowca, ustaliliśmy co następuje :

Wspomniany obóz zlokalizowano na terenie tzw. łąk częstocickich przylegających od strony wschodniej do Zakładów Ostrowieckich /obecnie Huta im. M. Nowotki/. Od strony zachodniej do bocznic toru kolejowego należącego do Cukrowni "Częstocice". Teren obozu od strony południowej ograniczały nieużytki rolne należące do Cukrowni "Częstocice" a od strony północnej działki robotników huty. W/g wyjaśnień osób pamiętających wydarzenia z owego okresu obóz ten nie posiadał specjalnej nazwy, a powszechnie używana nazwa brzmiała "getto". Na podstawie przeprowadzonych rozmów z mieszkańcami Ostrowca ustaliliśmy, że do opisanego "getta" przywożono ludność wyłącznie narodowości żydowskiej z Ostrowca i okolicznych miejscowości jak również z Łodzi, Radomia i innych miast Polski. Przebywali tam również Żydzi narodowości austriackiej. W/g przybliżonych danych w "getcie" tym przebywało jednorazowo 2000 osób mężczyzn i kobiet zdolnych do pracy

IPN
OBUiAD
Warszawa

Ludzi tych zatrudniano przeważnie na różnych wydziałach huty przy ciężkich pracach fizycznych oraz przy budowie różnych obiektów komunalnych na terenie Ostrowca. Stwierdziliśmy, że nadzór nad Żydami przebywającymi w "getcie" spełniali funkcjonariusze Werkschutzu, którego komendantem był kierownik straży fabrycznej Zwierzyna. Funkcję pomocniczą spełniali także policjanci żydowscy. Miejscowe gestapo, z którym ściśle współpracował Zwierzyna kierowało planową akcją fizycznego wyniszczenia znajdujących się tam Żydów. W toku ustaleń faktów represji stosowanych przez hitlerowców i Werkschutz na więźniach "getta" opierając się na informacjach uzyskanych od pracowników huty, zdołaliśmy odtworzyć kilka faktów zabójstw dokonanych na około 68 Żydach na terenie "getta", huty i w Radomiu jak również na terenie cmentarza żydowskiego w Ostrowcu.

IPN
OBUiAD
Warszawa

Na tą okoliczność pobrane zostały oświadczenia od 7 świadków, które w załączeniu przesyłamy. Nadmieniamy, że ludzie ci ze

23-4
21

IPN
OBUiAD
Warszawa

względu na zbyt długi okres czasu od opisanych zbrodni nie pamiętają dokładnych dat i nazwisk oprawców oraz zamordowanych.

Nie zdołaliśmy również ustalić stanu osobowego werkschutzu ze względu, że osoby mogące udzielić na ten temat wyjaśnień wyjechały z terenu Ostrowca i przebywają obecnie w różnych miejscowościach Polski lub też za granicą.

Ustaliliśmy nazwiska osób, które mogą wnieść istotne dane do przeprowadzonego śledztwa.

1/. Józef Jesttat lat około 65 z zawodu ślusarz, narodowości niemieckiej. W okresie okupacji pracował w Zakładach Ostrowieckich na stanowisku st. mistrza produkcji i był wykorzystywany przez Niemców do akcji represyjnych. Faktycznie był to członek poglądów antyhitlerowskich i współdziałał z Polakami. Obecnie zamieszkuje na terenie Szczecina, bliższych danych brak. W/wymieniony może pamiętać skład osobowy komendy werkschutzów i funkcjonariuszy gestapo, którzy bezpośrednio wykonywali wyroki śmierci lub byli odpowiedzialni za popełnione morderstwa.

IPN
OBUiAD
Warszawa

2/. Gulińska Laura - Barbara c. Stanisława w okresie istnienia "getta" pracowała w sekretariacie Zwierzyny i utrzymywała bliskie kontakty ze Zwierzyną, Rhode, i Goldiczem. Obecnie nosi nazwisko Pawelska zamieszkuje w Katowicach ul. Tyszki 7a/41 /prawdopodobnie lekarz/.

3/. Buśko Zofia - Magdalena obecnie nazwisko Bińczak w omawianym okresie pracowała w sekcji wojskowej i placu Zakładów Ostrowieckich, utrzymywała kontakty z Rhode i innymi. Obecnie zamieszkuje w Komorowie k/Warszawy ul. Mazurska 13.

4/. Salamonowicz Stanisław w okresie okupacji przebywał w Ostrowcu, pracował na stanowisku kierowcy dyrektora Zakładów Ostrowieckich Pancła, a następnie w budującej się cementowni na stanowisku brygadzysty, gdzie bezpośrednio nadzorował w pracy Żydów i był prawdopodobnie naocznym świadkiem szeregu aktów represji na terenie "getta". Obecnie pracuje w Dz. Zaopatrzenia Huty "Pokój".

5/. Inż. Uniżycki Stefan - szef Wydz. Remontowego w okresie okupacji, ze względu na bliską lokalizację tego Wydziału z "gettem" oraz utrzymywane przez wymienionego kontakty z werkschutzami, może znać fakty związane z prowadzonym śledztwem. Obecnie zamieszkuje w Wojkowicach Komornych i prawdopodobnie posiada prywatny warsztat ślusarski.

IPN
OBUiAD
Warszawa

Dodatkowo informujemy, że w Ostrowcu nie ma żadnych archiwów z których można by uzyskać dokumenty dot. "getta", o którym mowa.

Załączamy szkic sytuacyjny "getta", który odtworzony został na podstawie udzielonych nam informacji przez pracownika Huty im. M. Nowotki Ob. Piotra Szklanowskiego oraz pozostałych śladów "getta", które ześmy przed wykonaniem szkicu obejrżeli.

Wykonano w 2 egz.

1 egz. adresat

2 egz. a/a

Oprac. LA/PT

Nr ks. masz. 1224

I-szy Z-ca Komendanta Miejsk. LO

d/s Służby Bezpieczeństwa

w O s t r o w c u

mjr J. K U S A

Ostrowiec Św. 5.09.68 r.

IPN
OBUiAD
WarszawaO ś w i a d o z e n i e

Ja Spurek Stanisław ur. 2.III. 1914 r. w miejscowości Pałęgow. woj. Kielce zam. w Ostrowcu Św. ul. Sienkiewicza 9a/5
Oświadczam, że w okresie okupacji hitlerowskiej pracowałem w Hucie na stanowisku kierowcy samochodowego. Jeździłem na sam. marki cytroen /ciężarowy z przyczepą/.

Wiadomo mi jest z obserwacji osobistej, że na terenie obecnej huty, a dawnej cementowni i żak przyległych do Częstocic znajdował się obóz pracy Żydów.

W obozie znajdowało się - 2000 Żydów, kobiet i mężczyzn. Żydzi ci mieszkali w barakach, w tym celu wybudowanych. Nadzór na terenie obozu spełniali policjanci pochodzenia żydowskiego. Osobiście znałem jednego z policjantów żydowskich nazwiskiem Blumefeldm^{ny} wyżej wymieniony przed okupacją posiadał sklep przy ul. Okólnej.

IPN
OBUiAD
Warszawa

Żydzi pracowali na terenie cementowni i huty. Zatrudniono ich do rozładunku wagonów i innych prac, jak dowóz wsadu do wielkiego. pieca. Nadzór zewnętrzny obozu spełniali strażnicy wekschutzu pochodzenia ukraińskiego. Komendantem całości był Rhode, który dysponował strażnikami w więzieniu. W lecie 1943 r. lub wczesną wiosną jesienią dostałem polecenie postawienia samochodu z przyczepą na terenie obozu.

Do samochodu wsiadł Rhode i 2-ech policjantów żydowskich. W obozie załadowano - 40 osób mężczyzn i kobiet w cięższe lub ciężkie, których nadzorowali policjanci żydowscy. Po załadowaniu Rhode oświadczył mi, że jedziemy do Radomia. Po przyjeździe do Radomia nadzór nad grupą Żydów przejęli gestapowcy i pojechali poza teren miasta Radomia, ok. 3 km. od centrum miasta.

Po przyjeździe na miejsce^{ro} załadowano Żydów i odprowadzono do baraku. Po pewnym czasie przyszedł do nas siedzących

IPN
OBUiAD
Warszawa

w kabinie jeden z policjantów żydowskich, który nadzorował Żydów z Ostrowca w czasie transportu.

W kabinie wraz ze mną siedział Ob. Wisaczewski Gustaw zam. w Ostrowcu Św. ul. Targowa.

Policjant ten poprosił nas, żeby kupić wódki i coś do zje-
dzenia, bo on jest tym bardzo zdenerwowany.

Na nasze pytanie czym? oświadczył, że jak chcecie to może
cie sami zobaczyć. Wisaczewski przyniósł wódkę, oddał
temu policjantowi, który wypił prawie więcej jak 1/4 litra
pozostałość przeznaczył dla nas. Po wypiciu wódki zapro-
wadził nas pod barak, do baraku były otwarte drzwi i we-
wnątrz baraku zobaczyliśmy rozebranych kobiet i mężczyzn.

Jak się okazało, byli to Żydzi przez nas przywiezieni.

W tym baraku leżeli na stanowskach strzeleckich specjali-
nie przygotowanych tzn. Żotysie w czarnych mundurach, a Żydzi
przechodzili przez pomost, pod pomostem wykopany był dół
w który wpadali rozstrzelani. Gdy taką scenęśmy zoba-
czyli, natychmiast opuściliśmy to miejsce, człowiek nar-
malny nie był w stanie patrzeć na taki mord.

IPN
OBUiAD
Warszawa

Po pewnym czasie policjanci żydowscy zakładowali ubrania
zamordowanych na samochód. Gdy przyszedł Rhode polecił
jechać do getta w Radomiu. Po przyjeździe do getta wako-
wano - 40 osób kobiet i mężczyzn, których przywieźliśmy
do obozu w Ostrowcu Św. Żydzi z Radomia chętnie jechali
do Ostrowca. Przed wyjazdem Żydów do Ostrowca odbyła się
selekcja na wyjazd, przy tej selekcji brał udział policja-
nci żydowscy, którzy wybierali swoich znajomych. Jak z
tego wynika byli zdezorientowani w jakim celu jadą do
Ostrowca, prawdopodobnie uważali, że w Ostrowcu jest naj-
lepiej.

IPN
OBUiAD
Warszawa

Wszystkich Żydów, którzy byli zakładowani w Radomiu przyw-
ziono do Ostrowca. Po przyjeździe rozkładano ich w bara-
kach, a nam polecono jechać co parę.

Oświadczenie stwierdzam własnoręcznym podpisem.
za zgodność: Popis nieczytelny

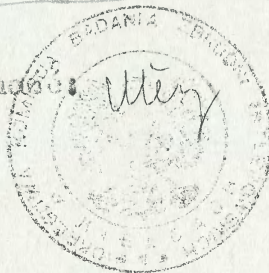
Ostrowiec, dnia 5.09.1968 r.

IPN
OBUiAD
Warszawa

O ś w i a d c z e n i e

Ja niżej podpisany Kazimierz Ogórek urodzony 20 maja 1914 r. w Ostrowcu od 1935 r. pracuje na stal. martenowskiej. W okresie okupacji hitlerowskiej pracowałem na stalowni do 1944 r. do miesiąca września, w tym miesiącu zostałem wywieziony do Radomia na przymusowe roboty. Pragnę oświadczyć, że obóz jaki został zorganizowany przez Niemców znajdował się na terenie cementowni obok Częstocia. Komendanta tego obozu nie znam, ani innych. Wiadomym mi jest, Żydzi pracowali na Hucie i między innymi na stalowni i dlatego oświadczam, że byli Żydzi bardzo w niehumaniczny sposób traktowani przez werkschutzów. Byłem świadkiem, że Żydzi ukrywali się na Hucie w różnych kanałach, natomiast pracownicy naszej Huty donosili im żywność. W 1944 r. przed majanwyjazdem do Niemiec znaleziono dwóch Żydów, którzy ukryli się pod piecem strasznie się znęcali. Chcąc wydobyć, gdzie reszta Żydów się przechowuje! Ponieważ takowych nie znaleziono dokonano egzekucji zabijając kółkami i zastrzelono, a później spalono w piecu krematoryjnym Nr. 3 i przedtem wyjęte zostały zęby.

za zgodność:

podpis nieczytelny

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

Ostrowiec, dnia 11 września 1968 r. ⁹ 30
34 -

O S W I A D C Z E N I E

=====

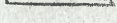
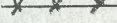
Ja niżej podpisany Stefan Niekurzak s.Józefa ur.13.02.1926 r.
w Ostrowcu Sw. zam. Ostrowiec ul. Plac Wolności 10 m,12, oświadczam,
że w roku 1943, dokładnie daty nie pamiętam, ale było to przypuszczalnie
w m-cu lipcu, byłem naocznym świadkiem, jako 2-ch funkcjonariuszy
Verkschutzu przywieźli mężczyznę narodowości żydowskiej na wozie konnym
na kierkut, gdzie młodszy stopniem verkschutz zarepetował pistolet
i podał go drugiemu, którego nazwiska nie znałem, ale wówczas mówiono,
że był to kpt. Wierzyna - Komendant Straży na hucie. Ten następnie
strzelił dwukrotnie do leżącego na wozie człowieka, a następnie wrzu-
cono go do dołu.

Jak się później dowiedziałem Żyd ten uległ wypadkowi na
terenie huty, gdzie przy pracy urwało mu nogę.-

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

1. - Barak
2. - Wieża strażnicza
3. - ogrodzenie getta (obrot
kolerastry)
4. - ogrodzenie terenów hut.
5. - tor kolejowy na trasę
pociągów (boenice Cukrowni
Łęka).
6. - Brama (wejście na
teren getta).
7. - Miejsce rozstrzelania
żydów pod meyssem.

DS.15/68 OKRĘGOWA KOMISJA
BADANIA ZBRODNI HITLEROWSKICH
20 wrześn. 8
w Kielcach

Obywatel Prezes Sądu Powiatowego
w Ostrowcu Świętokrzyskim

Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Kielcach prosi o przesłuchanie w drodze pomocy prawnej w charakterze świadka do sprawy DS.15/68:

1/ Jan Leśkiewicz zam. Ostrowiec Świętokrzyski, ul. Trauguta 6/1.

2/ Stanisław Spórek zam. Ostrowiec Świętokrzyski, ul. Sienkiewicza 9a/5.

3/ Jerzy Rebań zam. Ostrowiec Świętokrzyski, ul. Zygmuntówka 137.

4/ Nikita Ułezko zam. Ostrowiec Świętokrzyski, ul. Kościuszki 9/26.

5/ Kazimierz Ogórek - pracownik Huty Ostrowiec, Wydział Stali Martenowskiej.

IPN
OBUJAD
Warszawa

Na okoliczności jak w załączniku Nr.1.

Informacyjnie O.K.B.Z.H. w Kielcach podaje iż obóz dla Żydów przy Hucie Ostrowiec miał się znajdować w barakach na tzw. łąkach częstocickich. Został założony 1.IV.1943 r., a zlikwidowany 1.VIII.1944 r. Przebywało w nim około 2.000 Żydów w większości z Polski oraz z Austrii i z zachodnich terenów Związku Radzieckiego. Pracowali oni w zakładach ostrowieckich, w cementni i cegielni Jaegera. Było szereg wypadków rozstrzeliwania Żydów. Między innymi były też wypadki wrzucania Żydów żywcem do pieca martenowskiego. Przy likwidacji obozu część Żydów rozstrzelano a resztę wywieziono do obozów koncentracyjnych w Oświęcimiu.

Ustalone nazwiska Niemców: kierownik straży fabrycznej Zwierzyna, inni: Rhode, Goldicz.

Zwierzyna został w roku 1948 ujęty na terenie N.R.F. następnie wydany władzom polskim, osadzony i skazany na karę śmierci przy czym wyrok wykonano. W związku z powyższym byłoby rzeczą celową zwrócić większą uwagę w trakcie przesłuchania świadków na zbrodniczą działalność innych hitlerowców. Protokoły prz

IPN
OBUJAD
Warszawa

słuchania świadków prosimy sporządzić pismem maszynowym w trzech
egzemplarzach. O.K.B,Z.H. w Kielcach prosi o wykonanie zleconych
Wam czynności w miarę możliwości do 20.X.1968 r.-

12
Ds
20 w

/T. Romański /

Sędzia delegowany do OKBZH
w Kielcach

PROTOKÓŁ

przesłuchania świadka.

o b e c n i:

Sędzia: Prezes Sądu T. Woźniak

Protokółant: St. Przytuła

Na posiedzenie stawili się

świadek: Kazimierz Ogórek

D n i a: 16 października 1968r

Sąd Powiatowy w O s t r o w c u S w

Sprawa udzielenia pomocy sądowej

na wniosek Okręgowej Komisji Badani

Zbrodni Hitlerowskich

w K i e l c a c h Nr. L. Dz. Ds. 15/

68

Sędzia uprzedził świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania oraz o treści art. 94 k.p.k. po czym świadek podał:

Imię i nazwisko: Kazimierz O g ó r e k

Imiona rodziców: Tomasz i Agnieszka zd. Rokoszna

Data urodzenia: 20 maja 1914 roku w Ostrowcu

Zajęcia: suwnicowy

Karalność: nie karany

Stosunek do stron: obcy.

IPN
OBUiAD
Warszawa

Następnie Przewodniczący pouczył świadka o znaczeniu przyrzeczenia i odebrał od świadka przyrzeczenie zgodnie z art. 100 k.p.k. Świadek zeznał co następuje:

Wiem, że za hutą na łakach koło Częstocic był obóz żydowski. Stamtąd przyprowadzano Żydów do pracy w hucie. Ja w tym czasie pracowałem w hucie w Stalowni Martenowskiej. Według moich obliczeń mogło być w tym obozie około 200 Żydów. Jak się nazywał ten obóz nie wiem. Wydaje mi się, że był to obóz pracy. Żydzi byli pilnowani przez Ukraińców. Byli to Żydzi z Ostrowca i okolic, lecz nie wiem czy byli z innych państw. Widziałem jak na terenie huty koło budynku komendatury dwóm Żydom polecono biegać, a gdy się przewracali to ich podnoszono i dalej biegali, co się z nimi stało nie wiem. Biegali tak ze trzy godziny. W 1944 roku widziałem jak złapano dwóch Żydów, którzy się ukrywali. Zastrzelono tych Żydów, a następnie wrzucono ich do pieca Nr 3. Był tam jeden Niemiec i Ukraińiec. Wykonywali to ludzie-pracownicy huty na polecenie tegoż Niemca i Ukraińca, nazwisk ich nie znam. Żydzi, którzy przychodzili do pracy byli wynędziali. O innym rozstrzekaniu Żydów nic nie słyszałem.

Na tym protokół zakończono. O d c z y t a n o:

Ś w i a d e k:
/Kazimierz Ogórek/.

IPN
OBUiAD
Warszawa

P r e z e s:
/T. Woźniak/

Protokółant:
/St. Przytuła /"

Sprawozdanie

W sprawie Ds. 15/68 dot. zbrodni hitlerowskich
w obozie pracy dla Żydów w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Śledztwo w tej sprawie zostało wszczęte przez
OKBZH w Kielcach w dniu 4. V. 1968 r. na polecenie Głównej
Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce.

W wyniku śledztwa ustalone następujący stan
faktyczny sprawy: W latach 1941 - 1942 hitlerowcy przystępują
do masowej eksterminacji ludności żydowskiej na terenach okupo-
wanych krajów. W początkowym okresie hitlerowcy grupują Żydów
w wysiedlonych dzielnicach miast tzw. gettach, który nie mogą
opuszczać pod groźbą kary śmierci. Stąd Żydzi wywożeni są maso-
wo do utworzonych obozów zagłady. Część Żydów hitlerowcy osadza-
ją w przyfabrycznych obozach pracy w celu czasowego wykorzysta-
nia ich jako taniej / bezpłatnej siły roboczej /.

Taki charakter miał obóz pracy utworzony dla
Żydów na tzw. Łąkach częstocielkich, w pobliżu Huty w Ostrowcu.
Został utworzony jesienią 1942 r. Mieścił się on w kilkunastu
barakach, które wokół były ogrodzone drutem kolczastym i pilno-
wane przez uzbrojoną niemiecką straż fabryczną. i nacjonalistów
ukraińskich, którzy przeszli na służbę u hitlerowców.

W obozie tym przebywało około 2000 Żydów tak
mężczyzn jak i kobiet. W większości pochodzili oni z Ostrowca.
Część ich była przywieziona z Austrii i zajętych przez hitle-
rowców zachodnich terenów Z.S.R.R. Byli one wykorzystywani
do pracy na terenie Huty Ostrowiec, prac przeładunkowych i
innych prac na terenie Ostrowca i okolicy. Stale byli pilnowa-
ni przez hitlerowców i żydowską straż porządkową, przy czym ta
ostatnia nie była uzbrojona i miała charakter pomocniczy.

W obozie Żydzi żyli w trudnych warunkach.
Stłoczeni zostali na małej przestrzeni. Było tam ciasno i brud.
Wyżywienie mieli gotowane zbierowo na wspólnej kuchni obozowej.
Było ono złe; jednak wypadków śmierci spowodowanej głodem nie
stwierdzono. Miały miejsce częste wypadki bicia i znęcania się
nad Żydami ze strony hitlerowców. Szczególnym okrucieństwem
wyróżniał się Rajmund - Josef - Antoni Zwierzyna, który w okre-
sie od jesieni 1942

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

1942 do roku 1944 pełni obowiązki szefa bezpieczeństwa, Zakładów Ostrowieckich i komendanta obozu pracy dla Żydów. Po klęsce hitlerowskiej został ujęty w Niemczech Zachodnich i w dniu 14.X. 1947 r. wydany władzom polskim. Ustalono, że był on oficerem zawodowym w stopniu kapitana w Armii Austriackiej. Po zajęciu Austrii przez hitlerowców przeszedł na ich służbę. Ustalono, że Zwierzyna dopuścił się szeregu zbrodni na obywatelach polskich narodowości żydowskiej, pełniąc służbę na terenie Ostrowca. Po przeprowadzeniu śledztwa Prokurator Sądu Okręgowego w Radomiu wniósł p-ko niemu akt oskarżenia do Sądu Okręgowego w Radomiu - Wydział Zamiejscowy w Ostrowcu Świętokrzyskim. W dniach 15 - 16 IX. 1948 r. odbyła się rozprawa sądowa, która potwierdziła całkowicie jego winę. Wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 16.IX. 1948 r. sygn. akt II K. 39/48 został uznany za winnego tego że:

1/ wziął udział w zabójstwie na terenie Zakładów Ostrowieckich w jesieni 1942: Mojżesza Gutmana, Grynberga i trzeciego Żyda o nieustalonym nazwisku;

2/ wziął udział na wiosnę 1944 na terenie Zakładów Ostrowieckich w zabójstwie 2 Żydów braci Zachcińskich, przez wydanie rozkazu ich zastrzelenia;

3/ w styczniu 1944 na terenie tychże Zakładów dał rozkaz zastrzelenia dwóch braci Sztajnów i rozkaz był wykonany;

4/ w okresie od jesieni 1942 do 1944 brał udział w masowym rabunku mienia, w szczególności pieniędzy, kosztowności i innych wartościowych przedmiotów na szkodę Obywateli polskich narodowości żydowskiej.

Za czyny powyższe z mocy art. 1 pkt 1 dekretu z 31.VIII. 1944 r. został skazany na karę śmierci, przy czym wobec nie skorzystania przez Obywatela Prezydenta PRL z prawa łaski, wyrok powyższy został wykonany w dniu 13.XII. 1948 r. Stwierdzić należy, że Żydzi na których dopuścił się zbrodni Zwierzyna byli więzieni w przedmiotowym obozie.

W aktach sprawy dot. Zwierzyny brak jest ustaleń odnośnie zbrodni popełnionych przez innych hitlerowców na Żydach z powyższego obozu.

W trakcie prowadzonego przez OKBZH w Kielcach śledztwa ujawniono dalsze zbrodnie popełnione na Żydach więzionych w tym obozie.

- I. I tak świadek Nikita Ulesko - robotnik Huty - widział jak jesienią, roku nie pamiętam hitlerowcy wyprowadzili na plac obozowy około 200-stu Żydów. Jeden z Niemców chodził między nimi i krzyczał na nich. Na jego rozkaz rzucili się na Żydów Ukraińcy ze straży obozowej i zastrzelili około 20-stu Żydów tak mężczyzn jak i kobiet. Po krótkiej chwili rzucili się na Żydów ponownie, przy czym zagłębiali im w zęby / najprawdopodobniej szukali u nich złotych zębów / i zastrzelili jeszcze dwóch Żydów. Świadek ten widział również jak na polecenie Zwierzyny został zastrzelony Żyd, który ukrywał się w kanale pieca hutniczego. Świadek ułatwił ucieczkę jednemu z Żydów pochodzącemu z terenów z Z.S.R.R.
- II. Świadkowie Jerzy Rejban i Kazimierz Ogórek - robotnicy Huty - widzieli jak dwóch Żydów schroniło się w piecu hutniczym, gdzie zaczęli się dusić od gazów. Przechodziło dwóch Niemców, którzy zmusili jednego z Żydów do wyjścia z pieca i następnie zastrzelili go koło pieca martynowskiego Nr. 3. Następnie zmusili robotników z obsługi pieca martynowskiego do położenia tego Żyda na łopatę i wrzucenia go do pieca. Świadkowie Ci widzieli następnie jak obaj Żydzi palili się w piecu.
- III. Świadek Stanisław Spórek - zeznał, że w roku 1943 lub 1944 wraz z zastępcą Zwierzyny, Niemcem nazwiskiem Rhode zawiózł do Radomia samochodem około 20-stu Żydów z tego obozu tak mężczyzn jak i kobiet. Tam w okolicy dworca kolejowego^w prowadzono tych Żydów do baraku i kazano się im rozebrać do naga. Następnie Żydzi Ci musieli kolejno przechodzić przez belkę nad wykopanym rowem w tym baraku. Obok stali Niemcy w czarnych mundurach z trupiami główkami i rozstrzeliwali Żydów, którzy wpadali do doł. Niemiec Rhode stał z boku, lecz w obecności świadka nie strzelał do Żydów. Świadek ten nie był do końca egzekucji, gdyż nie mógł patrzeć co się dzieje i wyszedł z baraku. W miejsce zastrzelonych Żydów, świadek jako kierowca przywiózł samochodem / tym samym samochodem / z Radomia do obozu nową

- IV. Świadek Jan Leśkiewicz - kierowca Huty - był świadkiem jak na placu obozu stała rozebrana do naga gromada Żydów. Który Żyd poruszył się w szeregu był odprowadzany na bok przez hitlerowców i rozstrzeliwany. Pozostałym przy życiu Żydom dawano obozowe ubrania i drewniane buty. Było to najprawdopodobniej " przyjęcie " do obozu nowej grupy Żydów.
- V. Świadek Laura - Barbara Pawelska - która pracowała w okresie okupacji hitlerowskiej w dziale " kartotek " przy Niemieckiej Straży Fabrycznej, podała, że na obóz ten mówiono " Juden lager " i że dowództwo nad obozem sprawowali Niemcy Zwierzyna i Rhode - ten ostatni chodził zawsze w mundurze koloru szare - stalowego z pistoletem. Większość straży fabrycznej stanowili nacjonaliści ukraińscy z których największe znaczenie mieli: Habura i Filip. Straż fabryczna była uzbrojona przeważnie w karabiny. Świadek ten słyszał również o rostrzeliwaniach Żydów z tego obozu.
- VI. Świadek Magdalena Buśko - Bińczuk - zeznała na okoliczność bicia, szczucia psami, maltretowania i głodzenia Żydów. Słyszała też o wypadkach rozstrzeliwania Żydów w tym obozie.

IPN
OBUiAD
Warszawa

Przez obóz ten w okresie jego istnienia przeszło do 3000 Żydów. Obóz został zlikwidowany w 1944 r. Pozostałych przy życiu Żydów, wywieziono do hitlerowskiego obozu zagłady w Oświęcimiu, który udało się przeżyć i doczekać wyzwolenia jedynie kilkunastu Żydom. Los komendy i załogi warowniczego obozu - z wyjątkiem Zwierzyny - nie jest znany.

Sprawozdanie sporządził
Sędzia T. Ronski deleg. do
OKBZH w Kielcach

IPN
OBUiAD
Warszawa

18
104
Miejscowość: Ostrowiec Świętokrzyski
Miasto: Ostrowiec
Powiat: Opatów
Województwo: Kielce

120

K W E S T J O N A R J U S Z O O B O Z A C H .

Nazwa obozu: oboz przy Zakładach Ostrowieckich
Położenie obozu: Łąki częstocickie obok Zakładów Ostrowieckich
Rozmiary obozu: 10.000 mtr.kw.
Data założenia obozu: 1-go kwietnia 1943 r.
Data likwidacji obozu: 3-go sierpnia 1944 r.
Skład obozu: wyłącznie Żydzi z Polski, Austrii i Rosji.
Czy byli cudzoziemcy? Byli Żydzi z Austrii i Rosji.
Jaki był przeciętny stan zaludnienia obozu?
około 2.000 osob.
Ile osob przeszło przez oboz podczas jego istnienia?
około 3.000 osob.
Co się stało z więźniami podczas likwidacji obozu?
część więźniow rozstrzelano, resztę wysłano do Oświęcimia.
Czy więźniowie pracowali w obozie, jakie prace wykonywali, jakie były warsztaty pracy?
Więźniowie zatrudnieni byli przy porządkach w obozie, zaś na roboty wyprowadzano ich do Zakładów Ostrowieckich, cementowni i cegielni Jaegera.
Czy więźniowie pracowali poza obozem, jaką pracę wykonywali, jakie były warsztaty pracy?
Wyprowadzani byli do Zakładów Ostrowieckich, cementowni i cegielni Jaegera.
Jak odżywiano więźniow?
18 deka chleba i dwa razy dziennie marna zupa
Czy w obozie była izba chorych, szpital?
Izba chorych mieściła się w jednym z barakow.
Czy w obozie były epidemie, jakie?
Nie było
Czy są dane o śmiertelności w obozie?
Niema.
Czy odbywały się egzekucje w obozie, poza obozem, w jaki sposob?
Dnia 20.X.1942 podczas przeprowadzanej akcji rabunkowej rozstrzelano 3-oh Żydow: Gotmana Moszka, młodego poetę hebrajskiego, autora poematu "Badam" oraz wielu felietonow hebrajskich drukowanych w tygodniku "Baderech", Grynberga Abrama Josefa zam.Rynek 20

Stwierdzam zgodność niniejszej
kserokopii *Zespół: Pinka*
Sądek G. W. (KSE)
z dokumentem znajdującym się w
aktach Biura Udostępniania i Archiwi-
zacji Dokumentów Instytutu Pamięci
Narodowej – Komisji Śledzenia Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
Sygn. *GK 163/47 L. 120*
Warszawa, 11. 2000.

Janusz
Podgórski

1 jeden krakowianin nieznanego nazwiska. Dnia 7.X.1943 r. wysłano do krematorium w Firleju koło Radomia około 40 osób m.in.: 1/Bierzonską Esterę, zam.przy ul.Iłzeckiej, 2/Friedental, Pajgeżam.przy ul.Sienkiewicza 14 IPN OBUiAD Warszawa, 3/Roter Szajndlę zam.przy ul.Siennickiej, 4/Penczaka Nusyna zam.przy Stodolnej Nr.10, 5/Sznajderman, Chawę, 6/Kierbłową, 7/Minkowskiego Uszera, 8/Krongolda Chaskla zam.przy ul.Zabiej, 9/Weinberga Chila, 10/Szwarcmanową z dzieckiem, 11/Urbachową w odmiennym stanie, 12/Rozenmana Jakoba, zam.przy ul.Iłzeckiej Nr.31, 13/Wurmana Henocha, zam.przy ul.Młynskiej. Dnia 20-go marca 1944 r. Niemcy rozstrzelali na placu obozu braci Zechcinskih, zaś w maju tegoż roku padli ofiarą bestjalstwa niemieckiego dwaj bracia Stein ktorzych zamordowano na oczach całego obozu na placu obozowym. W koncu lipca 1944 r. rozstrzelano 17-letniego chłopca Zajfmana Ajzyka, zam.przy ul.Zatylniej, Gutholca zam.przy ul.Stodolnej oraz Ziegelbaum z córką Mirlą z posrod wrzuconych w pieca martensowskiego 4 Żydów znane są nazwiska: Pinkwasa Cukiermana i Chila Mincberga, zam.Rynek 50, nazwiska pozostałych 2-ech ofiar nie można ustalic.

Czy zwłoki niszczone, jak, gdzie?

Nie

Czy w obozie było krematorium?

Nie było

Czy ustalono gdzie zostały pochowane zwłoki zamordowanych i zmarłych (podać miejsce)?

Tak. Na terenie Zakładów Ostrowieckich.

Jaki jest obecnie stan obozu, co zostało zniszczone, co znajduje się na miejscu obozu?

Oboz został zlikwidowany. Baraki rozebrane, pozostały tylko fundamenty baraków.

Czy zachowały się z obozu jakies dowody rzeczowe?

Absolutnie nie, gdyż wszystko zostało przez Niemców zniszczone.

Czy znane są nazwiska i ewentualne adresy osób, które więziono w obozie?

Procz wyżej wymienionych niezających osób, obecnie są w Ostrowcu byli więźniowie obozu

1/Borensztein Wadia, Rynek 43

2/Minc Lola, Rynek 50

3/Rabinowicz Hersz, Legionów 14

Czy znane są nazwiska Niemców, kierownika obozu i innych funkcjonariuszy? (podać nazwiska, szarże).

Kapitan Zwierzyna z pochodzenia Czech, kierownik straży fabrycznej (Werkschutzführer) m.Rhode i Goldicz. Członkowie Werkschutzu - ukraińcy: Wasiak, Firman, Precht, Popiel, Borys Mecko i inni. Dni. Górecki i inni. Obecnie w obozie w Ostrowcu: Horbaczewski Edward, ob. w. Xpdi

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

Stwierdzam zgodność niniejszej
kserokopii

ASG

z dokumentem znajdującym się w
aktach Biura Udestępowania i Archiwizacji
Dokumentów Instytutu Pamięci
Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Sygn. GK 163/47 L. 121

Warszawa.

Janusz
Pawłowski

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
OBUIAD
Warszawa

Sąd Grodzki w
Grodzkiego

167
22
w osobie Sędziego
przesłuchał 29 IX 1945.

Wojta gminy:
Burmistrza miasta:

powiatu:

Nazwisko i Imię:

Wiek:

Miejsce zamieszkania:

w charakterze świadka w trybie art. 107, 254 § 1 p.c. i 255 K.P.K.,
który zeznał po uprzedzeniu o odpowiedzialności za nieprawdziwe ze-
znania, jak w powyższym kwestionariuszu, oraz dodał:

"Dane zawarte w powyższym kwestionariuszu, zostały przezemnie osoba-
nie ustalone na podstawie oświadczeń, zapytywanych mieszkańców gminy?
własnych obserwacji i oględzin miejsca obozu /egzekucji grobow/.

Protokoł odczytano i podpisano:

Podpisy:

Wiceprezydent Miasta

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
BUIAD
Warszawa

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
BUIAD
Warszawa

Stwierdzam zgodność niniejszej
kserokopii

ASG

z dokumentem znajdującym się w
aktach Biura Udostępniania i Archiwizacji
Dokumentów Instytutu Pamięci
Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Sygn. *GK 163147 k1210*

Warszawa,

[Signature]
Krzysztof
Bieluch

WROCŁAWSKA OKRĘGOWA KOMISJA
BADANIA ZBRODNI NIEMIECKICH
W POLSCE

109 24
46
Wrocław, dnia 8. marca 1949 r.
ul. Sądowa 1. II. p.

L.dz. 32/49

IPN
OBUiAD
Warszawa

Protokół
przesłuchania świadka

Dnia 8. marca 1949 r. Okręgowa Komisja Badania Zbrodni
Niemieckich w Polsce we Wrocławiu w osobie zastępcy przewodniczą-
cego

Wiceprokuratora Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu Kazimierza
Jelevskiego

przy udziale protokolanta: H. Kaczmarek prac. kontr.

na mocy dekretu P.K.S.N. z dnia 10.11.1945 r. (Dz.U.R.P. Nr: 51
poz. 293) przesłuchiwała na podstawie art. 4 cyt. dekretu w związku
z art. 8, 272, 107, 109, i 115 k.p.k. niżej wymienionego w cha-
rakterze świadka bez przysięgi.

Przesłuchany po uprzedzeniu o odpowiedzialności karnej za
fałszywe zeznania, zeznał co następuje:

Imię i nazwisko: Mieczysław Chipler

Wiek i miejsce urodzenia: 15.4. 1910 r. w Kielecach

Imiona rodziców: Władysław Adam i Lucyna z domu Czarna

Miejsce zamieszkania i adres: Wrocław, ul. Stalina 16 m 1,

Zawód: fotograf

Narodowość: żydowska

Karalność: sądownie nie karany w czasie wojny podczas okupacji
niemieckiej przebywał w Obozach od 1942 do 1945 styczeń

Do sprawy: W czasie wojny od roku 1942 pracowałem przymusowo
w Zakładach Ostrowieckich w Ostrowcu Kieleckim i stamtąd też
we wrześniu 1942 r. zabrano mnie do Getta, a następnie do
oboza koncentracyjnego utworzonego na terenie zakładów, w który
przebywali tylko żydzi.

W Obozie tym przebywałem do dnia 25. lipca 1944 r.,
w którym to dnia udało mi się zbiec z obozu i schroniłem się w
lasach bałtowskich, gdzie przebywałem do 17 sierpnia 1944 r.

17. sierpnia 1944 r. Niemcy okrążyli las, w którym miałem schro-
nienie i mimo ponownej mojej ucieczki przez rzekę Kamienną zo-
stałem schwyty i umieszczony w Więzieniu Gestapo w Ostrowcu.
Późno nocą dnia tego przyprowadzono do Więzienia drugiego ucie-
kiniera z Obozu niejakiego Rubinsteina Uszera a dzień później
także i ciężko ранnego Liebermana, a w rannych godzinach dnia
następnego także niejakiego Rappaporta Szola. Przebywaliśmy

IPN
BUiAD
Warszawa

IPN
BUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
BUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

stwierdzam zgodność niniejszej
kserokopii

..... *OK BZIN Uwełan*

z dokumentem znajdującym się w
aktach Biura Udostępniania i Archiwizacji
Dokumentów Instytutu Pamięci
Narodowej – Komisji Śledzenia Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Sygn. *GK 183/75 L. 46*

Warszawa,

[Signature]

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
BUIAD
Warszawa

początkowo w celi więziennej na dole, a w ciągu dnia przeniesiono mnie i Rubinsteina do celi na strychu. Z celi strychowej widzieliśmy obaj, jak w nocy za parkanem budynku zostali rozstrzelani Dieberman i Rappaport. Rozstrzelał ich osobiście gestapowiec Winkler Unterhauptsturmführer. Blizszych dat co do niego nie znam. W celi strychowej przebywaliśmy od sierpnia aż do końca grudnia a dodano do tej celi we wrześniu 1944 niejaką Weinworclową razem z córką Habiną z Ostrowca. Przy końcu września również do naszej celi przysłano Mendlowicza Wolfa.

W czasie tych trzech miesięcy często byliśmy świadkami jak gestapowcy rostrzelali przyłapanych uciekinierów żydów i Polaków partyzantów za parkanem budynku.

Rozstrzelani przed śmiercią musieli sami sobie kopać doły w których ich zgrzebywano. Z personelu niemieckiego z gestapowców poznałem dobrze Hermana Dietza lat około wówczas 38, z zawodu cywilnego był rzeźnikiem, wzrostu wysokiego blondyn o twarzy okrągłej, bez żadnych specjalnych oznak.

On Herman Dietz bardzo często odgrażał mi się, że mnie zamorduje. Kilkakrotnie obserwowałem przez okno ze strychu jak Herman Dietz brał czynny udział w mordowaniu aresztowanych ludzi, przyczym stwierdzam, iż widziałem jak Dietz zastrzelił około 20 ludzi, w tym pewnego razu matkę z dwojgiem dzieci u których znaleziono środki żywnościowe jak słoninę masło i td.

Po każdym morderstwie Dietz dawał mi do czyszczenia swoje pokrwawione buty a także i buty osób pomordowanych.

Przypominam sobie także, jak Dietz osobiście rozstrzelał przyłapanego uciekiniera niejakiego Fachlera z Ostrowca.

W dniu 31. grudnia 1944 r. zostałem przez Hermana Dietza i innych gestapowców wraz moimi towarzyszami z celi więziennej przewieziony do więzienia w Częstochowie i tam też przebywałem aż do oswobodzenia w dniu 16. stycznia 1945r.

Do odczytania podpisano:

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
OBUIAD
Warszawa

Leopold Jeleny

Mieczysław Chyplik

Henryk Kauru arek

IPN
BUIAD
Warszawa

Stwierdzam zgodność niniejszej
kserokopii

..... *OKBZV Ukrai*

z dokumentem znajdującym się w
aktach Biura Udostępniania i Archiwi-
zacji Dokumentów Instytutu Pamięci
Narodowej – Komisji Śledzenia Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Sygn. *GK 183/95 k. 460.*

Warszawa.

[Signature]

AKTA

PROKURATORA

SPECJALNEGO SĄDU KARNEGO

w Lublinie

Ukończona - Radomsk

W SPRAWIE

Zwierzenia wst. Zwierzenia Rajmunda Jony
osk. z art. 1. Dekr. P.K. W.N. z dn. 31.8.1944.

20/8

1946 r.

194 r.

Nr Ds. spec.

343/46

287/46

Przechowywać w archiwum sądowym przez lat 30.
Przekazać do Wydziału Archiwów Państwowych.

Kat. B. Przechowywać w arch. sąd. przez lat _____ całe akta -
karty _____ *) po czym sprzedać - spalić _____ *)
Przed zniszczeniem wyłączyć karty akt _____
jako należące do kat. A.

PROKURATOR
(podpis i data)

Złożono do archiwum

Nr. wykazu

Nr. porządkowy wykazu

SEKRETARZ (podpis)

*) Zbędny wyraz skreślić.

zgodność z oryginałem

Instytut Żydów Polskich
ul. w Ostrowcu
Kasimierza Nr. 30.

Ostrowiec, dnia 8-go czerwca 1946 r.

Do

Główniej Komendy Policji

5

IPN
OBUiAD
Warszawa

w Wiedniu

Dotyczy osoby "Stabskapitana" t.j. Szefa Bezpie-
czeństwa Zakładów Ostrowieckich za czasów okupa-
cji Zwierzynny lub Zwierczyny:

Osobnik ten za czasów okupacji hitlerowskiej po-
niżył czynnosc szefa bezpieczeństwa tutejszych zakładów ostre-
wieckich, w których zatrudnionych było ca. 9.000 robotników, w
tej liczbie do 2.000 niewolników Żydów. Niewolnicy żydowscy byli
traktowani w nader bestjałski sposób, pod względem wyżywienia
uposażeni byli do tego stopnia, iż karzono ich wodnistą kupa
bez chleba, zmuszając ich jednocześnie do wyteszonej 18-tygodni-
owej dziennej pracy. Ponadto żydowskim niewolnikom zabrano wszyst-
ko, dając im spanie na ziemi i w zgniłych barakach. Ponadto ten
przeprowadzał rewizje, egzekucje Żydów, a dla terroryzowania
ludności żydowskiej przy każdej takiej rewizji mordował bez wy-
boru ofiary. W październiku 1942 zastrzelił następujących Żydów:
Mojżesza Gutmana, lat 25, młodego poetę hebrajskiego, 2/Grinberga
Kalmana lat 20, 3/trzecia ofiara nieznanej nazwiska, pochodzący
z Krakowa. Następna rewizja przyniosła śmierć dwóm braciom Żach-
czyńskim w wieku 18 - 25 lat. Zaznaczyć należy, iż szef ostrowie-
ckiego Gestapo Winkler, uważał, iż Żwierzyna niesłusznie skibił
2-om młodym chłopcom za rzekome posiadanie pieniędzy i prawił
go o darcie życia oskarżonym, na co zbroj ten odpowiedział:
"Befehl ist Befehl" i niewinną krew 2-ich braci na jego rekones
została przelana.

7-go listopada 1943 r. wysłał 50 Żydów walcącym wie-
ku na straconie do miejscowości "Firley" koło Radomia. Następnie
jego mordy dotknęły braci Sztajn Kopla i Mojżesza, który padł
ofiara jego bestjałstwa. Ta podana znikoma ilość mordów nie
wykazuje jeszcze listy jego ofiar. Na przewodzie sądowym podany
szczegółowo cały szereg jego mordów. Dodajemy tylko, że przy
zbliżaniu się do Ostrowca Wyzwolenowej Czerwonej Armii ten
morderca specjalnie przerwał swój urlop i nie honorował za-
kazów władz niemieckich, okrażył lager policję ukraińską i wy-
wiozł do obozu w Ostrowcu około 2.000 Żydów, z których 90%
tam zginęło. Tu w Ostrowcu stwierdzone, iż Żwierzyna pochodził
z Sudetów, mówił dobrze po polsku, czesku i niemiecku. Według
otrzymanych wiadomości został zatrzymany przez policję wiedeń-
ską. Prosimy o przekazanie Żwierzyny do Ostrowca, gdzie znaj-
dują się świadkowie, którzy będą mogli pomóc przy wymiarze od-
powiedniej kary dla takiego zbrodniarza.

Za zgodność z oryginałem

Przewodniczący:

IPN
OBUiAD
Warszawa

PROTOKOŁ
przesłuchania świadka.

Ostrowiec, dnia 20. lipca 1946r.

Oś laer śledczy Pow. Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Ostrowcu
ref. Kował Jan, przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka
Świadek uprzedzony o odpowiedzialność karnej z art. 1140 K.K. za fał-
szywe zeznanie.

Podpis świadka: Brukirer Mosiek
Zeznał: następująco:

Brukirer Mosiek s. Sija i Zaja z domu
Grnyglas, urodz. 3.3.1918r. w Ostrowcu,
pow. Opatów, zawód kupiec, wykształcenie samo-
uk, wyznanie mojżeszowe, ob. polski,
kawaler, w wojsku nie służył, ze-
nie karany, zam. Ostrowiec, ul. Młynska
Nr. 1 pow. Opatów.
stosunek do stron-

Świadek zeznaje w sprawie kap. Zwierzyny z czasów okupacji niemiec-
kiej.

W czasie okupacji był kpt. Zwierzyna (Zwierczyna) był na stanowisku
Szefa Bezpieczeństwa Zakładów Ostrowieckich i był zarazem szefem
oboza żydowskiego.

W roku 1942. 11 października po wysiedleńiu Żydów, zostało skierowa-
ne na Zakłady Ostrowieckie 700 Żydów ze swymi bagażami. 18. paździer-
nika 1942. przeprowadzono rewizję wśród Żydów na terenie Zakładów
Cementowni, gdzie w obecności władzy niemieckiej, gestapowców: Bru-
naka i innych, z rozkazu Zwierzyny zabrano nam wszystko. Następnie
wybrał on z grupy trzech Żydów i kazał Ukraińcom zastrzelić ich bez
powodu, zabity został wtedy Gutman Mosiek lat około 25-ciu, Grnberg
lat około 20-tu, obaj z Ostrowca i trzeci z Krakowa pochodził
nazwiska jego nie pamiętam. Nad pracą Żydów w obozie pełnili służ-
bę wartownicy Ukraińcy. W pracy byliśmy zmuszani do pracy ponad
siły o marnym wyżywieniu. W 1944r. 18 stycznia uciekłem nocą z pracy
z czterema innymi.

Grzynek Fajwe 1, Krajndels Izrael, oraz dwóch braci Koprowiczów,
ukrywałem się w okolicach Ostrowca aż do wyzwolenia.

Na tym protokoł zakończono i po odczytaniu podpisano.

Protokołował:

/-/Brukirer Mosiek

/-/Kował Jan

Za zgodność z oryginałem

P r o t o k o ł
przesłuchania świadka.

Monachjum, dnia 2. maja 1947 referent Dr. Gottlieb Władysław
po pouczeniu świadka o odpowiedzialności za fałszywe zeznania odebrał
następującej treści zeznanie:

Nazwisko i imię : ~~Friedrich Israel~~.

Miejsce i data urodzenia : Ostrowiec kielecki, dnia 13. kwietnia 1915

Miejsce zamieszkania : München- Laim Rappstrasse 10

Narodowość : Żyd

Karany : nie

Zawód : przykrawacz bielizny.

IPN
OBUJAD
Warszawa

Po likwidacji getta w Ostrowcu przebywałem od gdzieś miesiąca marca
~~wiosna~~ 1942 do ^{lipca} ~~sierpnia~~ ~~listopada~~ 1944. t.j. do chwili
odesłania nas do Oswiecimia, - w obozie przy fabryce " Zakłady Ostro-
wieckie ". - W zakładach tych pracowało około 2000 Żydów, ale
z początku było nas chyba tylko około 1000 ludzi. -

Rajmund Zwierzyna był od samego początku jeszcze nawet
gdysmy przychodzili do pracy z getta " oberbefehlshaber " na fabryce
t.j. szefem bezpieczeństwa w Zakładach, jemu podlegała załoga
niemiecka i ukraińska, która stanowiła nasz nadzór, zdaje mi się
że był on w randze " sztabkapitana ". -

Gdzieś w pierwszych dniach, gdysmy zostali skoszarowani na
fabryce, zarządził on rewizję osobistą Żydów, która odbyła się
na placu fabrycznym. - Przy tej rewizji był on osobiscie. Stałem
w pierwszych szeregach i widziałem go dokładnie, jak również
słyszałem jego rozkazy. - SS-mani, ukraińcy i gestapowcy przeprowa-
dzili wśród nas rewizję, - Skoro w pierwszych rewidowanych znaleziono
wreszcie kosztowności. Zwierzyna zarządził przewanie

IPN
OBUJAD
Warszawa

IPN
OBUŁAD
Warszawa

rewizji i zwrocil sie do nas z zapytaniem, czy nam jest droż
zycie, czy pieniadze.- Nastepnie dla przykladu wybral przypa
wych trzech ludzi, z ktorych pamietam nawet nazwiska dwuch
jakiego Grünberga i Gottmanna, i mimo ze ci blagali i krzyca
ze przeciez u nich niczego nieznaleziono,- dal rozkaz nawet
tyimi slowami " strylaj ",- poczym na naszych oczach zastrzel
ich. Rozstrzalu dokonali ukraincy o jakies 30metrow od pierws
szeregów.- W trwodze poczelismy ze siebie zrzucac ubrania,
by niczego przy sobie nie miec.- Odebrano wowczas olbrzymie
kwoty pieniezne i kosztownosci.-

Drugim razem bylem rowniez naocznym swiadkiem, jak gdzies
na wiosne 1944 zarzadzil on znow rewizje na placu juz lagrow
w obecności dwuch gestapowców ~~z~~ z miasta, podczas gdy rowno
przeprowadzali w naszej nieobecności w barakach rewizje ukra
po siennikach, lozkach i t.d. Znaleziono wtedy w pryczy dwu
braci niejakich Zachcinskich podobno 40 dolarow,- Wszystkim
bylo wiadome, ze ci Zachcinscy byli biedni, bo nawet pracowali
na dwuch zmianach, by wiecej dostac chleba.- Na placu bylem
swiadkiem, jak w ich sprawie przedkladal niejaki SS-man Lang,
ktory mial powierzone sprawy zydowskie, ze on tez wie, ze
Zachcinscy nie sa winni, wstawial sie rownie lagerführer zydowski
niezyjacy Szafir,- ale mimo wszystko Zwierzyna twierdzil
ze " dla dobra akcji " musza byc oni rozstrzelani i tez na
oczach na jego rozkaz ukrainiec Firman zastrzelil ich.- Ja
ich za placem pogrzebalem.-

IPN
OBUŁAD
Warszawa

Przed sama juz ewakuacja obozu, gdy Rosjanie zbлизali sie,
brobowalo uciec dwuch braci Stein, ktorych jednak zlapano.-

Znow Zwierzyna zarzadzil apel na placu i powiedzial " Indzi
ktorzy uciekaja to sa bandyci, partyzanci a dla przykladu
ci dwa beda rozstrzelani " poczym dal rozkaz zastrzelenia
braci Stein.-

Za zgodnosci

oryginalem

Slyszalem od wspoltowarzyszy, ze rowniez jesienia 1944

IPN
OBUŁAD
Warszawa

Sędzi

W czasie likwidacji lagru na t.z. ausenkomandzie w cielelni Jägera
zastrzelono około 100 ludzi i że w tej akcji miał on sam nawet strzelać
do ludzi. - #56

Po odczytaniu tak zeznałem. -

Fryderych Israel

Günther

Znam żyjących w Monachjum Żydów, którzy byli ze mną razem i którzy
dają wiadomości o Zwierzynie następujących :

Lehnhändler Jakob, München, Laim, Agnersbernauerstrasse 74 a.

Lehnhändler Wolf, München, Laim, Sandrathstrasse 21

Rosenberg Chiel, München, Auser-Prinz Regentenstrasse 71

Steinbaum Szaja, Münche, " " " 71

Lehmann Paltij, Berek i Motek, wszyscy w München, Ismaningerstrasse 113

Steinbaum Szmul, München, Pemaningerstrasse

Bermann Abram, Münch Bad Reichen-Hall, Lager D.P.

Rosenberg Józef i Abraham, Fürsten Feldenburg, Jewish Committee

Samuel Majer, Frankfurt, Jewish Committee,

Lehmann Szmul, " " "

Günther

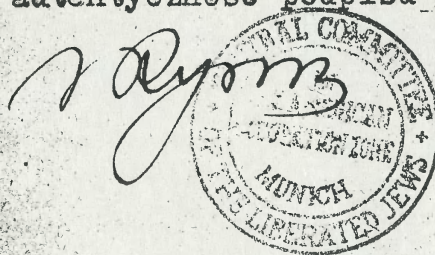
Referent:

Fryderych Israel

Podpis świadka :

Protokół powyższy odebrany został w Komitecie Centralnym Wyzwolonych
Żydów w Zonie Amerykańskiej w Monachjum w Wydziale Prawniczym,
- Jakiżym stwierdzono autentyczność podpisu świadka.

Za zgodność z oryginałem.

P r o t o k o ł

179
57
F

przesłuchania świadka.-

Monachjum, dnia 11. maja 1947 referent Dr. Gottlieb Władysław,
po pouczeniu świadka o odpowiedzialności za fałszywe zeznania,
odebrał następującej treści protokół :

Nazwisko i imię : Zucker Szulim.

Miejsce i data urodzenia : Radom, dnia 8. maja 1920

Miejsce zamieszkania : München, Kirchmayerstrasse 25

Narodowość : Żyd.

Karany : nie.

IPN
OBUIAD
Warszawa

Zawód : krawiec.-

W czasie mego pobytu w obozie przy " Zakładach Ostrowieckich " gdzie jesienią 1942, w osiem dni po wysiedleniu nas do obozu z getta, Zwierzyna zarządził rewizję na placu lagrowym.- Staliśmy cały dzień z podniesionymi do góry rękami, wspartymi na głowie.- Zwierzyna groził że jeśli którykolwiek z nas opuszcza ręce, to zostanie od razu rozstrzelany.- " wie ein hund ".- Polecil, nam, żeby oddać wszystko co posiadamy pieniądze, kosztowności i obcą walutę.- Po upływie pięciu minut, gdy jeszcze nie rewidowano, jeden z ukraińców dobiegł do Grünberga i do Gotmana, i jeszcze trzeciego którego nazwiska ja nie pamiętam, a którzy wszyscy trzej stali razem i doprowadził ich do Zwierzyny twierdząc, że ci schowali pieniądze.- Zwierzyna dał nam tychmiast rozkaz rozstrzelania tych ludzi.- Ukraińiec nawet się nie mógł zdecydować do oddania strzału a wówczas Zwierzyna trzy razy krzyknął do niego " Strylaj ".- i dopiero wówczas ukraińiec oddał strzał.- Rozstrzelani byli przez jednego ukraińca po kolei wszyscy trzej z odległości kilku kroków.- Potym Zwierzyna chodził między nami krzycając co nam jest miłsze, czy życie czy pieniądze i byśmy patrzeli na zastrzelonych, że taki sam los czeka nas, jeśli nie oddamy wszystkiego.- Wszystko z siebie pozrzucaliśmy, pozostając w jednej koszuli i

IPN
OBUIAD
Warszawa

Za zgodność z oryginałem

Dalej przypominam sobie jak gdzieś z wiosna 1944 zarządził Zwierzyna znow rewizję, w obecności gestapowców, na placu, podczas gdy równocześnie przeszukiwano baraki.- Zwierzyna do nas zwrócił się z przemową, że mamy w obozie wszystko co nam potrzebne, że dostajemy jeść, ubranie i nawet fryzjera, i wobec tego żebyśmy po oddawali pieniądze jakie jeszcze posiadamy, - w przeciwnym razie u każdego z nas, jeśli zostanie coś znalezione, to będzie on rozstrzelany, - jak pies.-

Po przeszukaniu baraków miano znaleźć jakieś pieniądze w przychodni Zachcinskich.- Jednak ogólnie wiadano, że Zachcinscy są biedakami, bo żyli z samej żupy. i

Zachcinskich wywołano i postawiono przed Zwierzyną i przed gestapem na placu, a wtedy jeden z gestapowców, na rozkaz Zwierzyny, żeby ich rozstrzelać, - tłumaczył mu, że należałoby najpierw przeprowadzić dochodzenie.- Zwierzyna wówczas do gestapowca powiedział, że musi tych dwóch rozstrzelać, bo w przeciwnym razie "die aktion geht kaputt". Ukraińiec położył ich trupa przez strzał w tył głowy.-

~~W tym czasie~~ W czasie apelów dla selekcji gdzieś 1943 albo 1944 szef placówki zima ~~na miejscu~~ wykazali około 50 ludzi, jako niezdolnych do pracy, ludzi stali na boku osobno, a przed nimi przeszedł Zwierzyna i przemawiając do nich, powiedział do nich, że oni dalej pracować nie mogą.- Nazajutrz ludzi ci zostali przewiezieni do Firlej koło Radomia, jak od ludzi słyszeliśmy potem, gdzie zostali wszyscy pozabijani.-

Następnie przypominam sobie, jak po raz wiosna 1944 roku gdy ludzie zaczęli między sobą mówić, że Rosjanie się zbliżają, wtedy rozeszła się pogłoska, że dwaj bracia Steinowie uciekli z placówki przy cegielni.- Znow odbył się apel na placu, Zwierzyna przemawiając nam, że my uciekamy do partyzantów do bandytów, i wskazując nam na doprowadzonych braci Stein, oświadczył że właśnie złapano dwóch takich bandytów i ci będą natychmiast rozstrzelani.- Później doszedł do nas Niemiec w mundurze ukraińskim, i na rozkaz Zwierzyny, z tyłu oddał strzały.- Znow Zwierzyna nam wskazał na los Steinów, że nas

Gwizda

Za zgodność z oryginałem

Szumim Cukier

10036
58
ciąg dalszy przesłuchania świadka Zuckera Szulima z dnia 11.V.1947

spotka, - a dalej żebyśmy się nie spodziewali przybycia Rosjan, -
oni zostaną zatrzymani przez wojska niemieckie na linii Wisły,
my tutaj powinniśmy dalej pilnie pracować, - bo nam nie nie wbrakuje
roboty. -

IPN
OBUIAD
Warszawa

Przy cegielni Jägera, były również warsztaty krawieckie, na których
pracowałem. - Woznym latem 1944 roku, gdy Rosjanie się zbliżali,
miano zarządzić przyniesienie obozu, - krawcy którzy pracowali dla
niemców mieli wykonać robotę i dlatego nie byli przydzieleni
danym dniu do wyjazdu do lagru. - Zakłady cegielni Jägera były nie
ogrodzone i Żydzi, gdy widzieli, że zanoszą się najdalsza obława, bo
ukraińcy otoczyli cegielnię, poczęli się rozbiegać po polach i kryć
po zabudowaniach. - Wtedy właśnie my którym wolno wówczas było pozostawać
w izbie krawieckiej widzieliśmy, jak Zwierzyna wraz z ukraińcami
w szczególności szefem ukraińców Roderem / uganiali po placu i
z ludźmi strzelali. - Trupów było około 20 osób. - ale kogo Zwierzyna
zastrzelił tego nie wiedziałem, bo tylko zauważyłem jak on oddawał
strzały w kierunku uciekających, albo kryjących się ludzi. -

Nazajutrz został Zakład krawiecki i z nim i ja do Oswiecimia
przeniesiony. -

IPN
OBUIAD
Warszawa

Po odczytaniu podpisałem. -

Referent :

Quish

Podpis świadka. -

Sulam Cukier

Protokół powyższy odebrany został w Komitecie Centralnym
Wolnionych Żydów w Zonie Amerykańskiej w Monachjum, w Wydziale
prawniczym, - przy czym stwierdzono autentyczność podpisu świadka. -

Wojm

IPN
OBUIAD
Warszawa

Za zgodność z oryginałem

Za zgodność

Koordinator Zespołu

dr Urszula Kraśnicka - Zajdler

04-06-2014

Teczka / księga zawiera 36 /
słownie:
... karykatury ... wase ... kart
kolejnych ponumerowanych, zszytych
i zabezpieczonych pieczęcią.
Warszawa, dn. 04.06.2014

KOPIA

Stwierdzam zgodność niniejszej kserokopii materiałów
dot. żydowskich grobów wojennych w m. Ostrowiec
Świętokrzyski z dokumentem znajdującym się
w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji
Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
o sygn. S 19/09/Zn t. 1.

Warszawa, dn. 04.06.2014 r.

Mateusz
Zajac